

որ մինչեւ տարի մը ամբողջ նաւը անանկ կառավարէ, որ նաւուն բնաւ վնաս մը չի հասնի, տեղում թեւեւ 100 ֆլորին (1100 զուգուշ) պարգեւ առնէ: Թէ որ մէկ նաւապետ մը տասն տարի շարունակ անանկ նաւ կառավարած ըլլայ նէ՝ 1000 ֆլորին (11.000 զուգուշ) պարգեւէն զատ մէկ մըն ալ սակիէ պատուաւորամ (միտալ) մը սրուի անոր: Այս պարգեւներուն օգուտը այն կ'ըլլայ՝ որ շոգեւ նաւերուն երեսէն տեսնուած վնասներուն համարանքը օրէ օր քիչնալու վրայ կ'ըլլայ, թէ որ ուրիշ կառավարութիւններն ալ Աւագրիտի պէս ընեն նէ:

ԻՂԱԼԻԱ: (Օսմանեան մեծագոր տէրութեան Խալիֆի փառե անուանեալ լրագիրը՝ գաղղիական օրագիրներէն առնելով յետագայ լուրս կուտայ: «Մակեյ առաջ հրատարակուած ուրիշ թերթերուն մէջ պատմած էինք որ՝ Հռոմեաց տէրապետ (հաշմէ թիւ) Պապը՝ իրեն հպատակներուն վրայ շատ սէր և գուժ ցըլցնելով, հարատակներն ալ իրենց յարգական սէրը ամէն կերպով յայտնել կ'ուզէր. ուստի ամէն տեղ յիշեալ մեծապատիւ անձին սիրոյն հայկերայիներ կը պատրաստեն: Միկայ Պապին աչքը մոտեցաւ և իրենց անկողնայ յարգել յայտնելու մէկ կերպը ըլլալը իմացուած ալ է նէ՝ այս կերպով ամէն մէկը շատ ստակէ ելլելէն զատ իրենց բանին գործին հետեւելու ժամանակներն ալ կը կորսնցընեն: Ասոր մոտեցելով Պապը, և հասկընալով որ ասիկայ հասարակութեան վնաս մըն է, ժողովուրդին վրայ ունեցած սէրը և գուժը ղինքը շարժեց և քաղաքավարական սնուշ (նաղբէտնէ) զուգուշներով հրամանագիրք հրատարակեց, որ ասիկայ ետքը ատանկ հայկերայիներ չըլլան. և հասարակութիւնը իրեն սրտառուաւ ստակէ չեւէ և բանէն գործէն չմնայ:

ԶՈՒԻՑՑԵՐԻ: Միկայ առաջ իմացուցինք Հելլէ վեանեան գաղնակցութեան ընդհանուր ժողովքին գոյովը: Կոթն գաւառներուն մասնաւոր գաղնակցութեանը վրայք եղած վեճին անկատար մնալը տեղէն չեղաւ, գէշ բաներու պատճառ պիտի ըլլայ: Բոթօ ֆառօ զօրքերուն անցած տարի Երեսնի վրայ երթալուն համար եղած խօսքը կուրի փոխ վեցաւ. իրարու գէժ ծանր խօսքեր խօսեցան երեսփոխանները (տեղեւորները), մանաւանդ Պէռնայի երեսփոխանը Պ. Օսմանայի, որ Բոթօ ֆառօ քան զօրքերուն զօրապետն էր. և Պ. Միկայի Բոթօնը, որ Հիւլի գաւառին երեսփոխանն է: Կրտսն որ այն իրիկունը քանի մը երեսփոխան, — գուրս ել գէն. բով կուրիք, Մոտուած կամ քեղի կուտայ կամ ինձի — ըսելով թուղթեր գրեցին:

ՏԱՆԻՄԱՐԱՐԱՆ: Մոտանի Պ. Ռօշլտին նախագահութեւն օգոտտար վերջերը Տանիմարայի Բօթէնի քաղաքը եղած ժողովքի մը մէջ՝ Պ. Տալիտին ըրած մէկ առաջարկութեանը վրայ խօսք եղաւ. որ էր արեւմտեան Հնդկաստանի կամ Միւրիկայի ծովը Տանիմարայի կառավարութեան տալը եղած կողմնակից գերի առնել ծախելը խախտել: Մոտն մէջ բերած տեղեկութեանը նայելով՝ այս կողմնակից մէջ 24.000 հոգի սեւամորթ գերի կը գտնուէին. ըսել է որ բուն բնակիչներուն կէսէն տեւել է ատենց համարները: Ինկերութիւնը կ'ուզէ որ ատենց ամէնուն մէկէն բացարձակ և կատարեալ ազատութիւն տրուի անանկ եղանակով մը, որ գերիներուն տիրութեան ալ վնաս չըլլայ: Մոտն ամէնուն գինը մէկէն կը կարծրել թէ 4.000.000 ֆլանք (17.000.000 զուգուշ) կը հասնի. և այս գինն հասարակաց դանձը պիտի վճարէ: Թագաւորին կողմէն այս ժողովքի մէջ գտնուող գործակալը այս առաջարկութեանս գէժ քանի մը գոռաւորութիւններ հանեց. և ժողովականաց կարծիքը տակաւին չէր հարցուած: Առաջարկութեանը քանի մը սրապայաներուն փոփոխութիւն կրնայ ըլլալ. բայց երկբայութիւն չի կայ որ գերիներուն ազատութեանը վճիռը պիտի բալէ:

— Հելլիկու և Հօլդայի գրքութեանց՝ Տանիմարայի թագաւորին հետ ունեցած վեճերնուն համար հասարակութեան ժողովք մը պիտի ըլլար՝ Եօրթօ քաղաքը սեպտեմբեր 14 ին. և Համպուրի և Միլօնա քաղաքներէն շատ բազմութիւն հան կ'երթային ժողովքին գտնուելու: Կը զուգուշէր որ Միւրիկայէն Եօրթօ քաղաքը ծախուէ վրայ՝ Միւրիկայէն քաղաքը ղինուոր կայնած էր, հետաքրքրութեան համար ժողովքի գացողները ետ դարձը ներու: Խօսք մըն ալ կար որ թագաւորը անձամբ Եօրթօ քաղաքի գտնուի, և ժողովքը պիտի խախտէ. ուրիշները կ'ըսէին որ գերայիները ղինեալ պիտի գան և հոն գտնուին: Մոտն մէկն ալ չեղաւ. միայն մէկ երկու խումբ հետեւեալ զօրք շոգեկառքը անցնելու ճամբուն վրայ պատերազմի կարգաւ

շարկեցան. գլխանցին և Կիւրիկայէն արեւուն լուսոյն զարնելով կրակի պէս կը վառէին: Հասարակութիւնը ասորք գերմանական զօրք կարծելով առաջարկութեան և քանի մը մարդ զարկին. այս վեճին վրայք արիւն թափուելուն սկիզբը այս եղաւ: Մոտն վրայ ժողովքն անգամները մարդերին փոխեցին. աւելի աղէկ սեպտեմբեր ղինեալ զօրքերու գէժ չի գընել, քան թէ աղգայնոց կեանքը վտանգի մէջ ձգել: Միկայ բարձր ձայնով հրատարակեցին հասարակութեանը, ուստի ամէնն ալ տեղերնին գացին. երեք հազար հոգի չափ մարդ ալ գէտ ի Միւրիկայէն գացին. և հոն սրտիւնցաւ որ Եօրթօ քաղաքը չըլլայ: Իրեն քաղաքը վերցուի ժողովքը. և այն տեղէն մէկ աղերսագրով մը երկրին վիճակը թաղաւորին ծանուցանէ:

Յիշեալ գրքութեանց ատենագրութեան խորհրդարանին (քանիցէ իրաւունք) անդամները թագաւորը ասիկայ առաջ իրենց պաշտօնէն ձգելու էր. պատճառը նոր իմացվեցաւ: Թագաւորը ասոնցմէ տեղեկութիւն ուղեր էր պաշտօնատարները իրենց պաշտօնէն ղրկելու, և զբոս թիւններուն երկրորդ գտնուող փաստաբաններուն և բժիշկներուն ձեռքի արտօնութեան գիրը (պէռաթիւ) ետ առնելու վրայք: Խորհրդարանը պատասխան տուէր էր, որ պաշտօնատարները իրենց պաշտօնէն ղրկելը գիւրին բան է, բայց ամսականին կորելու չէ, սպու է իրեն շնորհ: Փաստաբաններուն և բժիշկներուն ձեռքի արտօնութեան գիրքը առնելը այնքան գիւրին բան չէ: Մոտն վրայ թագաւորական խորհրդարանը ուրիշ եղանակի մը խօթեց պաշտօնատարներուն պաշտօնէն ղրկելով. և ատենագրաց խորհրդարանին հրաման ըրաւ որ այն նոր եղանակին վրայ պէտք եղած գրութիւնները ըլլան: Խորհրդարանը այս հրամանը մերժեց. և ըսաւ որ՝ գոտտատարի պաշտօնէն ղայնելը առանց քննութեան և առանց գոտտատարին իրենց պաշտօնէն ղրկել չըլլար. չէ նէ արգաւորութիւնը այս երկիրներուն մէջ ձգելու տեղ երթալու երաշխաւորութիւն չէր կրնար ունենալ: Մոտն և ինչպէս որ ըլլայ նէ, ատանկ մէկ օրէնք մը պէտք է որ տէրութեան խորհրդականներուն քննութեան առաջարկուի: Մոտն ուրիշ պատասխան չի տրվեցաւ թագաւորին կողմէն. բայց եթէ ասոնց վեցին հրաժարական թուղթը ընդունվեցաւ. ըսել է որ ատենցմէ վեցը պաշտօնէն հնկան: Մոտն ալ յայտնի բան էր որ՝ Պ. Հելլարքունի սենեկապետին նախագահութեամբ եղած խորհրդարանի վճռոյն առանց մէկն ալ ստորագրելու չէին:

ԲՕՐԹՈՒԿԱՆ: Մոտ երկրէս առնուած լուրերը շիտի և իրարու հակառակ են, որ շատ աղէկ նշան չէ: Ոմանք կ'ըսեն որ Տօն Սիլիւսէր թագաւոր ուղղակիներուն հանած ապստամբութիւնը մարածի պէս է. ուրիշները կը պատմեն որ տակաւին սպրտ տամբները ղէնքերին ձգած չեն. և շատ տեղ մէկէն յանկարծ ոտք ելած են. և մէկ պոտերաղմի մը մէջ Տաւ Միկայ զօրապետն ալ զարնուած և վիրաւորուած ըլլալով հարկ եղեր է (Բօթօ քաղաքը քաշուիլը:

Կառավարութիւնը կ'աշխատի Երկրօնայի աղգալին պահապան զօրքը կարգի գնել, և ղէնք տալ ձեռքերին. քանից ատենց ղինեալ գտնուիլը հարկ սեպտէն է: Եւ այս ալ իրարէն, որ գաղղիացեաց տէրութեան կողմէն Երկրօնայի նախագահութեանը բօրթուկալը արտաքին գործոց տեսուչ նախարարին հետ սովորականէն աւելի յաճախ տեսութիւն կ'ընէ:

ՈՒՍԱՍՏԱՆ: Մոտ տարուան աշնանային եղանակները ուրիշ տարիներուն նայելով կանուխ ըսկըսան Պետրքուրի կողմերը: Սեպտեմբեր ամսոյն առաջին շաբթուն մէջ շատ տաք ըրաւ. երկրորդ շաբթուն մէկէն ի մէկ կ'ու յուրս մը կոխեց:

Փորհարութիւնը Ռուսաստանի շատ գաւառներուն մէջ մեծ կոտորածներ ըրաւ: Միւրիկայ տեսուչ կայան տեղերն են Միւրիկայ և Միւրիկայ գաւառները: Ուրիւլ և Տօն քաղաքներուն մէջ շատ մարդ մեռաւ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ: Եւրօսի կուրալ — Միկայ թագաւորին համար կատարած կար որ խորամանկութիւն կը բանեցունէ, ղինքը ինկիլիզներուն բարեկամ ջըլընելով: Հիմա ստոյգ իմացված է որ յիւրաքի խորամանկութիւն է եղեր միտքը: Մոտն թագաւորըս մօտ ատեններս զօրքը շտոյցներու վրայ եղաւ: Միւրիկայները ըսին իրեն՝ որ զօրքը քիչցընէ. քանի մը բերդեր կային, որ անոնց պիտի տար, անոնք ալ ուղեցին. և ինչպէս ղին ալ որ Պարսից թագաւորին և Երպիկային հետ մէկ տեղ խորհած խորհուրդները փոխէ, անոնց հետ ունեցած բարեկամութիւնը կորէ: Կուրալ — Միկայ յայտնապէս այս ինչպիսեւրոս ամէնն ալ մերժեց: Միկայ կ'երեւի որ՝ Եւրօսի

մէջ գտնուող անդղկայի զօրքը այս տարի ալ հոն մնալու են:

Չինաց Բանդօն քաղաքը բնակող հասարակ ժողովուրդը միշտ անդղկայիներուն ներքութիւն տալու վրայ են. թէպէտ կառավարութիւնը չուզէր որ անոնց ներքութիւն տրուի:

ԱՅՊԱՅԻՆ

Միւրիկայի տէրութեան ներքեւ գտնուած երկիրներուն մեծագոյն մասը ամուլ ըլլալով՝ այս տէրութեանը միւս տէրութիւններէն պէտք էր որ տկար ըլլար, բայց կը տեսնանք որ անանկ չէ նէ պատճառն ինչ է, հասկընանք: Միւրիկայի տէրութեան քաղաքական քաղաքական միշտ ծաղկեցունելով իւր տէրութեան մէջը աման գնալ կերպաններ կուտաներ կը գործէ կը հաւնէ, աման գնալ մարդուն հարկաւոր եղած ամէն կերպ անօթները գործիքներ կը չինէ, ատանկով գրեթէ աշխարհիս բոլոր բնակիչները իր մշակներն են սեպուած. հողերնուն քաղած բերքերը անոր կը ծախեն ետքը ծախած բերքերնուն գնոյն հինգ վեց խաթը, գուցէ ալ աւելի, բանողներ իւրեք զման զարկած անկէ վերտախն ծախու կ'առնեն: (Օրինակի համար վաճառական մը ասիէ՝ Եւրօսի օրինաւ օր մը մեռաւ կը խաւրէ կը տանի, 200 զուգուշ կը ծախէ, ետքը ան օր մը մեռաւ անտեղ հանդերձ կը չինի վերտախն իրեն 1200 զուգուշ կը ծախի. ահա աս է Միւրիկայի տէրութեան իւր ամուլ երկիրներով հարուստ ըլլալուն առաջին պատճառը: Տէրութեան մը միայն գործարաններով պոչափ հարուստ կ'ըլլայ կոր նէ, հապա այն տէրութիւնը որ բերքն ալ իւրը ըլլայ գործարաններն ալ նէ, քիչ առտնի մէջ ինչ աստիճան կը հասնի նէ գնա մտածէ:

Մոտ գիւրին հաշիւը ցուցանելով հոս գուրծարաններուն թիւը շտոյցներու ջանացող հանձարեղ անձանց ծառայութիւնը (Օսմանեան տէրութեան ինչ աստիճան օգտաւոր ըլլալը ինքնին կը յայտնուի: Յիշեալ վեճափառ արքայն ալ արդէն ձանցած ըլլալով յարգելին միշտ պաշտպան է առանց հարկ եղած ժամանակին: Մոտ օրքս ալ գերապատիւ Տիւղեան Յակոբ չէլիպիին իզմիր Հալ խաբուսար կոչուած տեղը ղինել տուած թղթի գործարանին պոտղը ընծայուեցաւ Վեհափառ արքային որ չափազանց ուրախ եղաւ աս ամենահարկաւոր ասպանին ալ իւր հողէն ելալ սկսելուն: յիշեալ գործարանէն ելած թուղթերը մէկ չափ, մէկ տեսակ ըլլալով ամէն կերպ գրութիւններու կուգան, այսինքն նամակի, տոմարի, մուրհաբի, աղբի, սագի...: Իրաւցունէ առջին անգամ ղինուածին տեսակը այսչափ պատուական ըլլալով՝ քիչ ատենի մէջ ինկիլիզի ու ինկիլիզի անուանի թղթերուն պիտի հաւասարի, ամենեւին անտարբեր:

Տէրութեանս բազմազգի հպատակներէն արքունի հրամանաւ գործարաններու հաստատութեամբ առաջին ձեռք զարնողները մեր ազգէն ըլլալով կ'երեսայ որ օր աւուր ազգիս ինչքէրը պիտի քիչնան այն գործարաններուն մէջը ասպրելու չափ գործ գըտնալով ինչպէս շատերը Սաքի գեղի, Օլիկին պուրնի, Իլիկիսի և Հեքէքէի... գործարաններուն մէջ աշխատելով կ'ապրին՝ կը միւրթարուն են օրհնող կ'ըլլան նախ Վեհափառ արքային յետոյ այն գործարաններուն ազգական և բարեկալտ տղաներներուն: Սեր աղգը աս մեծ օգուտը վայելէ լին ի զատ Եւրօսիացեաց առջեւ շտոյցն ի վեր խելացութեանը ու ճարտարութեանը համար ստալած համբաւը պիտի մեծցունէ:

— Իմացանք որ ոմանք գանգատ կ'ընեն եղեր լըրա գիրքերուն մէջ ազգային լուրերը քիչ ըլլալուն համար: Յիշեալ իրաւունքը կուենային գանգատ ընելու թէ որ չըմտածէին քի որչափ անհարկն բան է չորս ամիս մէջ Հայաստանին բոլոր տեղուները ամէն մասամբ յարմար և հաւատարիմ գործակալներ կարգել և շարունակ անոնցմէ լուր առնելով ասանկ քիչ ժամանակի մէջ մեր ընթերցողներուն բուրր գոհ ընել:

Միւրիկայի լուրերը քիչ է ըսելով գանգատ ընող մարդիկ չափազանց ազգասէր մարդիկ եղած պիտի ըլլան սիրտերին միշտ կ'եփի ազգին վեճակը ամէն օր հասկընալու. մենք ալ ասանկներուն բաղձանքը լիովին լեցունելու ջանանք նէ խղճմանքներնունս կը դալէ, անոր համար կաղաչեմք որ միամիտ ըլլան, մենք մեր յայտարարութեան մէջ տուած խոստմունքներն անթերի կատարելու անգագար կ'աշխատինք և կը յուսանք որ քիչ ատենի մէջ պոտղը կը ցուցունեմք:

— Մալ լրագրոյ մէջ երբեմն կ'ընական լուրեր ալ կը գնէինք մինչեւ այս օրս: Միկայ ետքը այն լուրերը պիտի չի գնէ, որ ուրիշ լուրերու աւելի տեղ մնայ: Ինչպէս որովհետեւ ասանկ լուրեր ուղղորդելու ալ կան,

անանկներուն համար տարին երկու անգամ առանձին թղթով կրօնական լուրերը կը հրատարակեմք, ինչ որ վեց ամսուկան մէջ երեւելի բաներ կը պատահին: Այս թուղթերս լրագրոյս կարգէն չեն, յաւելուած են. և լրագրոյս ստորագրուողներուն իրենց չափորժածը կարգադրու ստիպած չըլլալու համար կը բռնեմք որ, ով որ այն կրօնական լրոյց վրայօք յաւելուածը կուզէ նէ՝ օր առաջ իմացում տայ. ժամանակին առանց առանձին բան մը վճարելու օրինակ մըն ալ այն յաւելուածէն անոր կը խրկուի: Այս յաւելուածս պիտի ելլէ ամէն յունվար և յուլիս ամիսներուն առաջին շաբթուան հրատարակուած լրագրինէ. բուն հետ: Արագրոյս չստորագրուող մարդիկ այն յաւելուածէն առնել ուզեն նէ՝ մէկ հատին երեք զուգուշ պիտի վճարեն:

ԳԱՆՈՐԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Արեւստային: Այս տեսակ գիւրտար թնդանօթ մը հնարվեցաւ մօտերս, և մէկ օրինակը առաջարկովեցաւ թնդանօթաձիգ զօրոյց խորհրդարանին որ քննեն: Այս թնդանօթներուն խառնարանը վայտէ է. թնդանօթը կտոր կտոր կըրնայ քակվիլ և մեծ կակ տուփի կամ սրնառակի մը մէջ դրվիլ. և քա կելու համար երկու հոգի բաւական են: Թնդանօթին նիւթն է երկաթ. չէնք թափելով շինուած չէ. բանելով շինուած է: Արեք կտորէ կը բաղկանայ, որ վերջոյ խոր բռնելով մէկ կըլլան, և շատ արեւի կը բանին: Ոչ սալ կ'ուզէ և ոչ անիւ՝ տեղէ տեղ փոխելու համար: Արտորները մէկ տեղ բերելու և գործածելու վիճակի հասցնելու և մարտկոյց (մէթերիզ) տեղաւորելու համար պիտի շատը հինգ րոպէ կ'ուզէ. քակել վերջնէն ալ նոյնքան ատենի մէջ կը լըմնայ: Այս թնդանօթներուն երկու հատին փորձը այս մօտերս պիտի ըլլայ Վէնայի քաղաքի Բաղմանիկան բերդին առաջ: Այլ թէ որ յաջողի և գործածուած թեանը հրաման տրվի նէ՝ գրծուարակի խոշոր թնդանօթները տեղէ տեղ փոխելու գիտարուածներէն կ'աղաթին, որու համար հարկ կ'ըլլար պատերազմը ձախող դադարած ատենը ունեցած թնդանօթները բանակին տեղը ձգելու:

Բաղդ: Պառնասի ովկիանոսի ծովեզերքներէն Բալէ քաղաքէն մէկը որ տղայութեան առաջին իր ինիկ քաղաքէն դուրս ելած էր, հիմա Սատակարար կղզիին Դամասովա քաղաքը կը բռնակի, շատ մեծ աստիճանի հասած է. որովհետեւ տեղւոյն Ռատամա անուն թագաւորին աղջիկը իրեն կին առած է: Այս թագաւորս խեղցի և իմաստուն մէկ մարդ մըն էր. և 1828 ին մեռաւ: Հետեւ տեւաբար՝ Ռափանալա Սանձօր, որ մեռնողին կինն էր, այս մարդուս զորանն է: Բալէյի երկուս սարդին անունն է Սաքիմ Սէբիլէ. հայրը պիտա շինող արուեստաւոր մըն էր. տղան պիտա արուեստի ընտան արքայանոցներուն մէկը կ'ապրէր. անկէց փախաւ նաւ մտաւ, հարաւային Ամերիկայի Պրէզիդէնտը գնաց իր եղբայրներուն մէկուն հետ: Այն տեղ եղբորմէն զատկեցաւ. երկիրէ երկիր սրբորտէն ետքը վերջապէս եկաւ Սատակարար կղզի մէջ բնակող Սատեքաս ընտան արդէն մէջը մտաւ: Հոս գալէն ետքը շարունակ բաղդը յաջողակ գնաց. և հիմակուան ատենս թագաւորի մը փեսայ է, և իրեն սեպհական ստացուածք ունի այն երկրին ապուխտ (բաստրմա) շինելու գործարաններուն պիտա աղէկները:

Արեւստային: Ինկիլթէնուայի մէջ շատ մեծ բան սեպուած է ուտելու անասունները սնուցանելու և մեծցնելու ճամբան գիտնալը: Սէկ եղն մը երբ սովորականէն մեծիկ ըլլայ նէ՝ հետաքրքրութեան արժանի բան մը կը սեպվի. և շատ մարդ տեսնելու կ'երթան և տիրօր ստակ կուտան, որով եղնը տակաւին ողջ իքէն՝ տեքը անոր գնոյն երկուս քին չափը կ'ընտանայ, և անկէց ետքը մասովաճախին (խասապին) կը ծախեն, կամ ինքը կը մորթէ: Ուստի ստակ վատարկելու մօքով կ'աղաչողը Ինկիլթէնուայի մէջ խիստ քիչ կ'ըլլայ որ վնաս ընէ: Ասոր վրայ անգղիական օրագիրները հետեւեալ պատմութիւնը կ'ընեն:

Սէկ մարդ մը յունիս ամսու մէջ Տէֆլէրի եղններուն տեսակէն մէկ պահած և սնուցած եղն մը առաւ, 3500 ֆունք (14875 զուգուշ) վճարելով, մէկ դոյ տեղ մը դրաւ. և տեսնել ուղղին ներս մընաւ լու պիլէի տալու համար 1 ֆունք 25 սանդիմ (5 զուգուշ 13 փարսյի չափ) ստակ կ'առնէր: Ուրիմն տի դուքը, Նքսէդէրի մարքիզը, ի օւտ Սէանէյ, և ուրիշ շատ մեծամեծ և երեւելի մարդիկ այս առաջունը տեսնելու եկան, և շատ մեծ գովեստներ տուին տիրօր: Արեք գալէն ետքը ուրիշ որ բան մարդիկ եկած ըլլալը դիւրաւ կը հասկցուի. միայն այսքանս ըսենք, որ անասունին տեքը քիչ օր

վան մէջ՝ անասունին գնոյն երկուքին չափը ձեռք ձգէր:

Արեւստային: շատ աղէկ գէրջած էր, 2 մէդրօ և 80 չէնդիմէդրօ (ճարտարապետական կանգունով 3 կանգուն 18 մատնէ քիչ մը պակաս) բարձրութիւն ունէր. բայց այդքան բարձրութիւնով ալ անձուսնի չէր. ամէն անգամքները իրարու համեմատ. վրան նոյնը կը դարձանար. ամէն կերպով բարեջափ գեղեցիկ մեծ կենդանի մը կը տեսնէր: Ղլուխը բարակ և չափաւոր՝ մարմնոյն մեծութեանը համեմատելով. աչքերը աղբը, և անաշ նոյնաւոր մը ունէր. աչքին վարի գիւն գէպ ի քիթը երկնցած երակին (տամարին) հաստութիւնը մատնաչափ կար, ոտքերուն բարակութիւնը՝ աղէկ ճամբայ քալող ձիու ոտքի բարակութիւնէն էին: Ամբողջ ծանրութիւնը եկաւ 1750 քիլոկրամ (1400 հօտայ: Սատակարար կղզին միտը կը ծախէ ի ծնողայի մէջ՝ մէկ քիլոկրամը 1 ֆունք 40 սանդիմ գնով. (որ կընէ 5 զուգուշ 38 փարսյ): Ասոր կենդանիին գինը՝ կաշին և ոտքը և գլուխը մէկ տեղ առնելով կ'ընէ քիլոկրամը երկու ֆունք (8 1/2 զուգուշ) և յայտնի է՝ որ ասանկ եղն մը կաշի շատ սուղ կը ծախվի: Բսէ կ'ըլլայ՝ որ այս եղն տեքը անասունը մարդու չի ջրցուցած մորթի միտը և գլուխը և ոտքերը և կաշին զատ զատ ծախէր նէ՝ բաւական շահ կ'ընէր. ջրցնելով՝ գընոյն երկուքին չափ շահ ըրաւ:

Բալէ: Արեւստայի Պէնիկուսի կուրնէյ տեղը՝ Ղէմն կոմպէր ըսուած քարաքորձ մարդու մը քսան տարուան մէկ աղջիկը ինք տարի է որ սննդաւոր բան ամենեւին բերանը չէ դրած: 1837 ին ա տար քրքրելուն մէկը մեռաւ, մայրը իր բաներուն ետեւէն ըլլալով ասիկայ միմալ թողելու ստիպվեցաւ մեռելին քով: Այն ատենը այս աղջիկը վախցաւ. և վախէն հիւանդացաւ: Վրան կամայ կամայ տը կարուծիլը կ'սկսէր՝ անկողինէն չի կրցաւ ելլելու. ջրոյ ցնցում մը եկաւ վրան. որ գրեթէ ամենեւին միջոց չէր տար: Այն ատենէն ի վեր ամենեւին խօսած չէ. բերանն ալ ջրէն զոտ բան առած չէ. այն ալ մէկ գեղով մը բերանը կը թափեն մէկ կտաւած աղբոյի մը բայ թողուցած տեղէն. քանզի բերանն ալ ամուր գոցուած է. այն ծակը չըլլար նէ՝ այն ջուրն ալ բերանը առնելը անհնար էր: Աղջիկը թէպէտ ասանկ խեղճ վիճակի մէջ է, բայց հասակըն ալ այն ատենէն ի վեր վեց բթաչափ երկնցած է. խեղճը գլուխն է. իր փնտուած անտանելի վիճակէն դուս է. և միշտ աղօթք ընել կ'երեսի:

Արեւստային: Այն նոր գրանուած վառօդին վրայ՝ որ բամբակէ կը շինվի, և մեք ասկէց առաջ անոր վրայօք տեղեկութիւն տուինք, ինկիլթ Պ. կուով անուն վարպետը անգղիական ընկերութեան ներկայութեանը քանի մը փորձեր ըրաւ. որովհետեւ այս վառօդը գրանող Պ. Շէնայն Պրէք Գէնիլան Կիմ ըսուած արտօնութեան գիրը (պէնալթը) պիտի առնէ, որ նոր բան մը հնարողին կը արուի: Թնդաւոգաձիգ զօրոյց վնարանը այս վառօդէն մէկ խառնար վառօդ առին, որ փորձերը ընեն Վ օրիլէ ըսուած տեղը, և Էսթիլան նաւուն մէջ: Արեւիական ընկերութեանը շատ ստիպելով հաճեցաւ Պ. Շէնայն՝ որ այս փորձերը ընեն: Բայց որովհետեւ արտօնութեան գիրը առնելուն վրայօք ստիպելի վատահաւթութիւն չէ առած, ուստի ստիպելի վառօդ շինելուն կերպը ծածուկ կը պահէ, մարդու չիմացունէր: Պ. կուով՝ այս նոր վառօդիս աղէկութիւնները երեւան հանեց: «Այնուան ծանօթ է՝ կըսէ, որ թնդանօթի գործածուած վառօդներուն պիտա աղէկ տեսակը անգամ՝ կրակ առնել բոլորնիքէն ետքը թնդանօթին մէջ բան մը կը թաղու, որով կ'իմացվի որ վառօդը լըմնայ այրած չէ. և այս միտարդիս գլխաւոր մէկ գէշութիւնը այն է, որ կրակով բանած չէնք կ'աղտոտէ:

«Պ. Շէնայնին գտած վառօդը այս պակասութիւնս չունի. և ասոր հրող և նետող զօրութիւնը՝ հասարակ վառօդին երկուքին չափէ: Երկրէ բաւական է, մասնաւոր կերպով մը շինուած. բայց հասարակ բամբակէն տարբերութիւնը բնած չեղելի լըմնէ: Պ. Շէնայն՝ երկու ատակ վառօդ կը շինէ բամբակէ. մէկը հասարակ, որ բոլորնիքն ատենը քիչ մը մուխ կուտայ. մէկը՝ որուն չէնք քիչ մը եղել ծախք կ'ուզէ, մուխ բնած չի ջրցնելու և բոլորնիքն ատենը բնած բան չի թողու: Հասարակ վառօդը բոլորնիքներէ 600 աստիճան տարբերութիւն կ'ուզէ. բամբակէ վառօդը 400 աստիճան տարբերութիւնով կը բոլորնի: Ուստի կրնայ մէկը բամբակէ վառօդը հասարակ վառօդի վրայ գնել և անանկ բոլորնիքներ. բամբակէ վառօդը կը բոլորնի, հասարակ վառօդը չի բոլորնի:»

Այս տեղեկութիւններս տալէն ետքը Պ. կուով փորձերը ընելու ձեռք կը դարնէ: Պիտա առաջ հասարակ վառօդ բոլորնիքուց. որ մէկ մը ջրցնելու թէ՛ որքան մուխ կ'ընէ ասկէց: Ետքը բամբակ վառօդին վար տեսակէն բոլորնիքուց: Հասարակ վառօդին պէս

ասիկայ ալ շուտով բոլորնիքուց, բայց խիստ քիչ մուխ տուաւ: Բամբակ վառօդը ձեռնակ թուղթի վրայ գրուած էր, թուղթին վրայ քիչ մը աղտ հաղել թէ կ'երեսէր վառօդը այրելէն ետքը: Բամբակ վառօդին աղէկ տեսակը մէկալ վառօդներէն շատ գիւրին բոլորնիքուց, մէկ նարնջադոյն (թուռուռնի) բոյ մը հանելով, մուխ ամենեւին չունէր: Վերկայ գտնուողները այս փորձիս շատ հաւանեցան: Ասկէց ետքը Պ. կուով այն ալ փորձով ջրցուց, որ ջուրը այս բամբակէ շինած վառօդը ամենեւին չաւրեր կոր: Արտոր մը այս վառօդէն առաւ, գաւաթ մը ջուրի մէջ թըրջեց. երկու թերթ առանց քօլայի շինուած թուղթ առաւ (որ թացութիւնը դիւրաւ կը ծծեն). վառօդին մէկը տակը մէկը վրան գնելով մամուլի մէջ սըլմայ: Աղէկ մը չորնալու ժամանակ թուղթ չի տալով՝ մէկ երկաթ թերթ մը ծայրը տարցուց. անով վառօդին դրոշմընէն պէս վառօդը բոլորնիքուց. մուխ ալ չի հանեց, որպէս թէ աղէկ չորցած ըլլար: Միայն այդքան տարբերութիւն ունեցաւ չոր վառօդէն, որ անոր չափ շուտով կրակ չառաւ: Պ. կուովին ըրած փորձերուն ամենէն հետաքրքրականը այն եղաւ՝ որ բամբակ վառօդէն կրտոր մը բան դրաւ անմիջապէս հասարակ վառօդի վրայ. բամբակ վառօդը բոլորնիքուց և ցնդեցաւ, հասարակ վառօդը կրակ չառաւ: Թէ որ այս նորագիւտ վառօդը շինելը սորվվի և ասոր համար գործարաններ բացվին նէ՝ եւրոպայիք շատ բամբակ պիտի առնեն. Արիսի մէջ բամբակի մշակութիւն ընողներուն ալ հարստանալու նոր դուռ մը պիտի բացվի: Բամբակի արտերը հիմա կուց շատցնեն նէ գէշ չեն ընէր:

ԱՌԵՏՐԵԿԱՆ

ՊՕԼԻՍ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Հնուէններուն գինը միշտ բարձր է թէպէտ առաջին օր ալ սեւ ծովէն այս ապրանքներով լեցուն նաւեր կուգան հոս: Սարսիլային միշտ աղէկ լուրեր կուգայ ցորենի վրայով: Օր առաւ կ'ընէ գինը և ալ շատ կը բարձրանար թէ որ ծնողային լուր չառնուէր թէ ցորենի առեւտուրը քիչ մը թուէ, և գինը ինքնալու կտակած կայ: Գիներու փոխիտուն միշտ կրնայ ըլլալ մէկ մէկ պղտիկ պատճառներով, բայց չի կրնար ըսուիլ թէ Արտոյս այս տարի ալ շատ ցորենի կարօտութիւն չունի: Այս գիներուն փոխիտութիւնն ալ մինչեւ մարտ, և շատ շատ մինչեւ արտիկ կրնայ ըլլալ. անիկ անգին միշտ միայն երկուր վրայ կ'ըլլայ մինչեւ որ նոր ցորենը ելայ:

Այս օրերս ձեռնակ ծովէ համար առնուեցաւ 15000 քիլէ Ռուսիայի կարծր ցորեն և 10000 քիլէ ալ Արօֆի:

Այս մօտ օրերուն գիները հետեւեալներն են:

Արօֆի կարծր	24	— 25
Բամայիլ	23	— 24
Ռուսիայի	21	— 23
Բարահիլ կակուղ	20	— 22
Ռուսիայի	22	— 23
Գարի	9	— 9 1/2
Երկրորդ ցորեն	17 1/2	— 18 1/2
Հաճար	14 1/2	— 15
Հիմա պատրաստ հոս 200000 քիլէէն եւեւ յուրեն չի կայ:		

Պրուսիայէն կը գրեն որ մետաքսին գինը նորէն ինքն է. այն տեղի շուկային գիները հետեւեալներն են:

Տէմիտէ . . . 140—160 հօտան ըստ տեսակին:
Սէլ 132—140:
Սէսթու . . . 137—140 երկար մանձրլիս Ռուսի գործածելը:
Սէսթու . . . 128—132 ” ” Սարսիլայի համար:
Սէսթու . . . 120—122 ” ” Սառլին տեսակը:
Պարսկաստանէն 300 լիւլէ մետաքս եկաւ բայց գիներին գեւ չի հասկցուեցաւ:
Թիֆլիս: շատ աղէկ է առայժմ. 56 պալէտ բան ծախուեցաւ 18 ի հօտան:
200 Պալէտ բան ալ կայ աս ապրանքէն. բայց աս վերի ջրցուցած գինով առնելու կը վախցուի կոր:

ՀԱՏԱՐԱԿԻՉ ԼՐԱԳՐԻՍ
Յովհ. Պր. Տէր Կրդ. Չամբու:
Միքիւ Աշխէ:
Ի Պալի նոր խան.